

УДК 314.4:613.816:616.36.004(477-37)

Л.А. Чепелевська, О.М. Дзюба, В.В. Кручаниця

РЕГІОНАЛЬНІ ОСОБЛИВОСТІ СМЕРТНОСТІ НАСЕЛЕННЯ УКРАЇНИ ВІД ФІБРОЗУ І ЦИРОЗУ ПЕЧІНКИ ТА АЛКОГОЛЬНОЇ ХВОРОБИ ПЕЧІНКИ

ДУ «Український інститут стратегічних досліджень Міністерства охорони здоров'я України», м. Київ, Україна

Мета – виявити регіональні особливості смертності населення України від фіброзу і цирозу та алкогольної хвороби печінки.

Матеріали та методи. Дослідження проведено за даними Державної служби статистики України про смертність населення від фіброзу і цирозу печінки та алкогольної хвороби печінки за статтю, типом поселення, регіонами. Застосовано методи демографічної, медичної та математичної статистики.

Результати. Виявлено високий рівень смертності від фіброзу і цирозу печінки в Дніпропетровській, Одеській, Херсонській областях та високий рівень смертності від алкогольної хвороби печінки в Миколаївській, Закарпатській, Хмельницькій областях. Рівень смертності серед цих патологій вищий у чоловіків, ніж у жінок, а також серед міських чоловіків, ніж серед сільських, а за смертністю від алкогольної хвороби печінки вищий рівень серед сільського населення.

Висновки. Смертність чоловіків вища за смертність жінок як від фіброзу і цирозу печінки, так і від алкогольної хвороби печінки, як серед міського, так і серед сільського населення, особливо в Дніпропетровській, Одеській, Миколаївській та Закарпатській областях.

Ключові слова: смертність, фіброз і цироз печінки, алкогольна хвороба печінки, стаття, тип поселення, регіон.

Вступ

Демографічна ситуація в тій чи іншій країні характеризує відтворення населення країни у просторовій та часовій визначеності. Забезпечення умов розвитку народонаселення України має розглядатися як один із найпріоритетніших національних інтересів в основах державної політики та національної безпеки. Демографічний чинник є одним із визначальних для забезпечення стабільного та безпечного розвитку держави, а проблеми оптимального демографічного розвитку слід розглядати як першочергові інтереси держави, як фактор і водночас як результат її функціонування. Від показників демографічного розвитку залежать розвиток трудового потенціалу і відповідно величина сукупного національного доходу. Аналіз сучасної демографічної ситуації, а також динаміки останніх років свідчать про наявність в Україні, поряд із соціально-економічними проблемами, глибокої демографічної кризи [2–4].

Зниження рівня смертності від хронічних неінфекційних захворювань узагалі та її складової хвороб органів травлення зокрема, – це проблема не лише охорони здоров'я, але й соціальна, тому шляхи її вирішення мають бути загальнодержавними [5]. За деякими даними [7], лише у 2011 р. від хвороб органів травлення померли 55,2 на 100 тис. населення, що перевищило європейський показник у 2 рази.

Загальновизнано, що епідемія хронічних неінфекційних захворювань значною мірою пов'язана зі способом життя. При цьому чинники ризику, пов'язані зі способом життя людини, є спільними для основних

хронічних неінфекційних захворювань. Зниження підвищених рівнів ризик-чинників супроводжується зменшенням захворюваності і смертності від хронічних неінфекційних захворювань [10].

При проведенні порівняльного аналізу дослідники [6, 8] дійшли висновку, що хвороби органів травлення посіли в Україні третє місце у структурі загальної захворюваності. Поширеність хвороб органів травлення серед мешканців України невпинно зростає і за період 2002–2011 рр. підвищилась на 22,8%. Найвищі темпи зростання (майже у 2 рази) спостерігались для хвороб підшлункової залози, жовчнокам'яної хвороби та хронічного гепатиту [7, 9].

Смертність від хвороб органів травлення посіла 4-те місце у структурі смертності населення (після хвороб системи кровообігу, новоутворень і нещасних випадків) [1].

Мета роботи – виявити регіональні особливості смертності населення України від фіброзу і цирозу та алкогольної хвороби печінки.

Матеріали та методи

Дослідження проведено на підставі даних Державної служби статистики України про смертність населення за класом причин смерті – хвороби органів травлення, за нозологіями: фіброз і цироз печінки, алкогольна хвороба печінки, за статтю, типом поселення, за регіонами, за 2015 р. У роботі застосовано методи демографічної, медичної та математичної статистики. Розраховано коефіцієнти смертності на 100 тис. населення.

Результати дослідження та їх обговорення

У структурі причин смертності від хвороб органів травлення фіброз і цироз печінки та алкогольна хвороба печінки становлять 59,9% серед усього населення, серед чоловіків – 62,7%, серед жінок – 46,2%, серед міського населення – 58,2%, серед сільського населення – 63,2%, серед міських чоловіків – 63,5%, серед міських жінок – 53,6%, серед сільських чоловіків – 66,4%, серед сільських жінок – 62,5%.

Регіональні особливості смертності від фіброзу і цирозу печінки проявлялися в тому, що найвищі рівні спостерігались у Донецькій (48,2 на 100 тис. населення), Дніпропетровській (46,3 на 100 тис. населення), Київській (45,2 на 100 тис. населення), Одеській (41,4 на 100 тис. населення) та Херсонській (36,1 на 100 тис. населення) областях при 31,7 на 100 тис. населення по Україні. Різниця між мінімальним і максимальним рівнями смертності сягала більше двох разів (рис. 1).

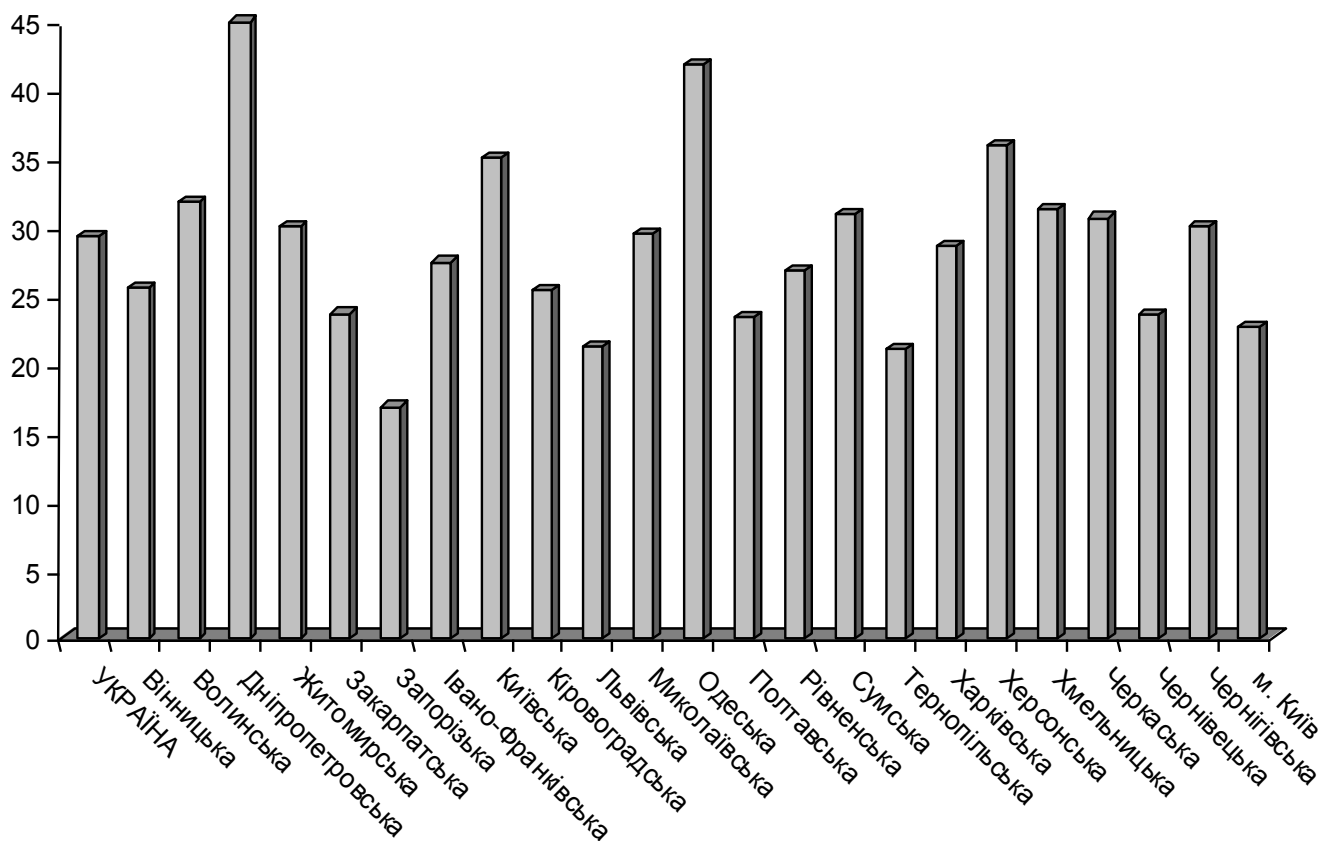

Рис. 1. Смертність населення від фіброзу і цирозу печінки в регіонах України, на 100 тис. населення, 2015 р.

Серед чоловіків найвищі рівні смертності від фіброзу і цирозу печінки відмічались у Дніпропетровській, Херсонській, Київській, Черкаській та Одеській областях і досягали рівня 61,5–47,3 на 100 тис. населення.

Смертність жінок від цієї патології була в 2 рази меншою за смертність чоловіків. Максимальні рівні

смертності спостерігались в Одеській (36,9 на 100 тис. населення), Дніпропетровській (31,0 на 100 тис. населення), Херсонській (24,9 на 100 тис. населення), Київській (23,8 на 100 тис. населення) та Миколаївській (22,5 на 100 тис. населення) областях (рис. 2).

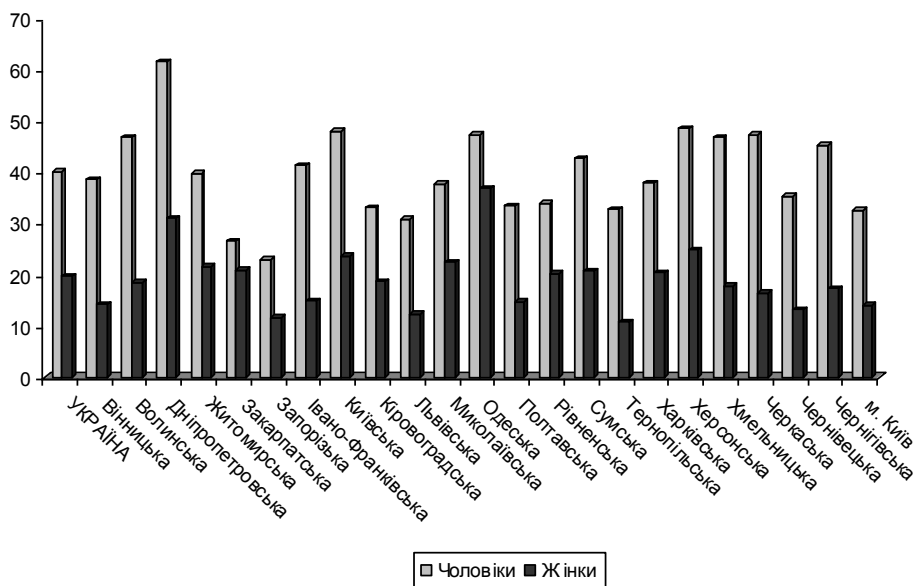

Рис. 2. *Смертність чоловіків і жінок від фіброзу та цирозу печінки в регіонах України, на 100 тис. населення, 2015 р.*

Серед міського населення рівень смертності від фіброзу і цирозу печінки найвищим був у Дніпропетровській (46,1 на 100 тис. населення), Вінницькій (37,0 на 100 тис. населення), Херсонській (36,0 на 100 тис. населення), Одеській (34,3 на 100 тис. населення) та Київській (32,7 на 100 тис. населення) областях.

Найвищі рівні смертності спостерігались серед сільського населення в Одеській (56,7 на 100 тис. населення), Дніпропетровській (39,3 на 100 тис. населення), Київській (38,7 на 100 тис. населення), Хмельницькій (37,3 на 100 тис. населення) та Чернігівській (35,9 на 100 тис. населення) областях (рис. 3).

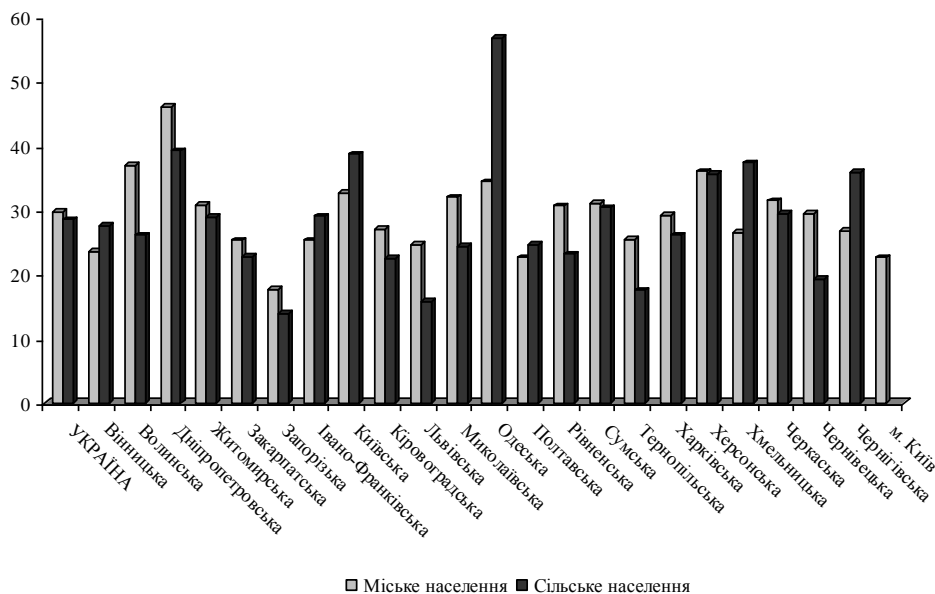

Рис. 3. *Смертність міського і сільського населення від фіброзу та цирозу печінки в регіонах України, на 100 тис. населення, 2015 р.*

Смертність від алкогольної хвороби печінки посіла друге місце в структурі причин смерті від хвороб органів травлення і склала 7,4% (4,1 на 100 тис. населення) серед усього населення. У регіональному плані найвищий рівень спостерігався в Миколаївській (16,1 на

100 тис. населення), Закарпатській (15,2 на 100 тис. населення), Хмельницькій (9,0 на 100 тис. населення), Сумській (6,6 на 100 тис. населення) та Чернігівській (5,7 на 100 тис. населення) областях (рис. 4).

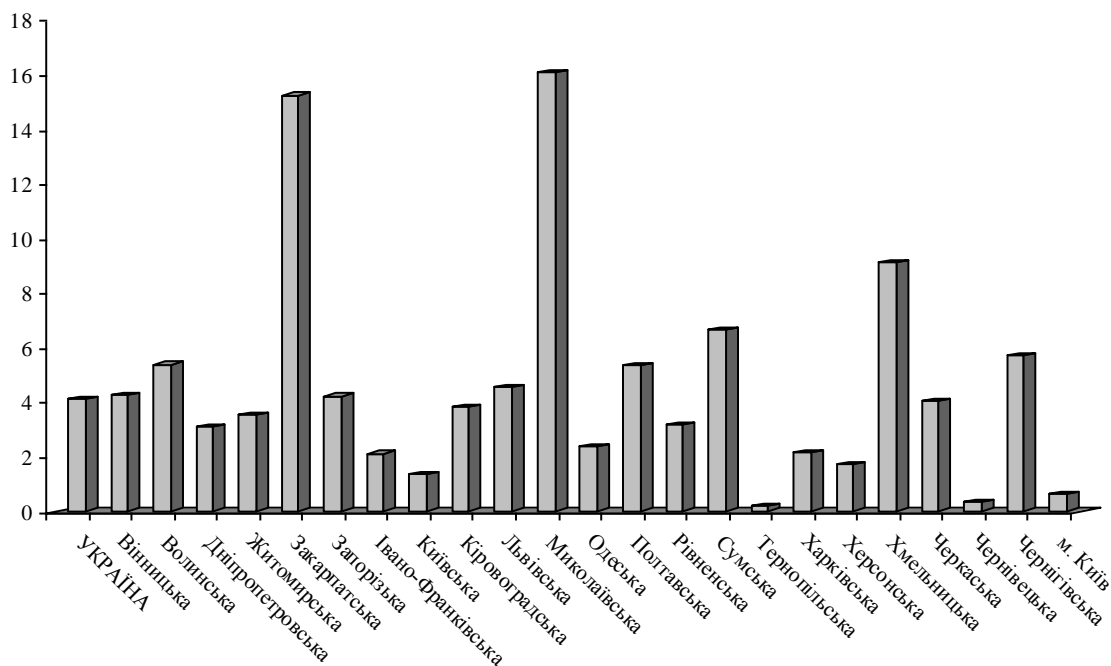

Рис. 4. Смертність населення від алкогольної хвороби печінки в регіонах України, на 100 тис. населення, 2015 р.

Серед чоловічого населення найвищі рівні смертності спостерігались у Миколаївській (23,2 на 100 тис. населення), Закарпатській (18,4 на 100 тис. населення), Хмельницькій (13,4 на 100 тис. населення) Сумській (11,1 на 100 тис. населення) та Волинській (9,8 на 100 тис. населення) областях. Вони були в 3,8–1,6 разу вищими, ніж у середньому по Україні.

Смертність жінок була меншою за смертність чоловіків у 2,4 разу. У регіонах найвищий рівень смертності відмічався в Закарпатській (14,1 на 100 тис. населення), Миколаївській (9,9 на 100 тис. населення) та Хмельницькій (5,3 на 100 тис. населення) областях (рис. 5).

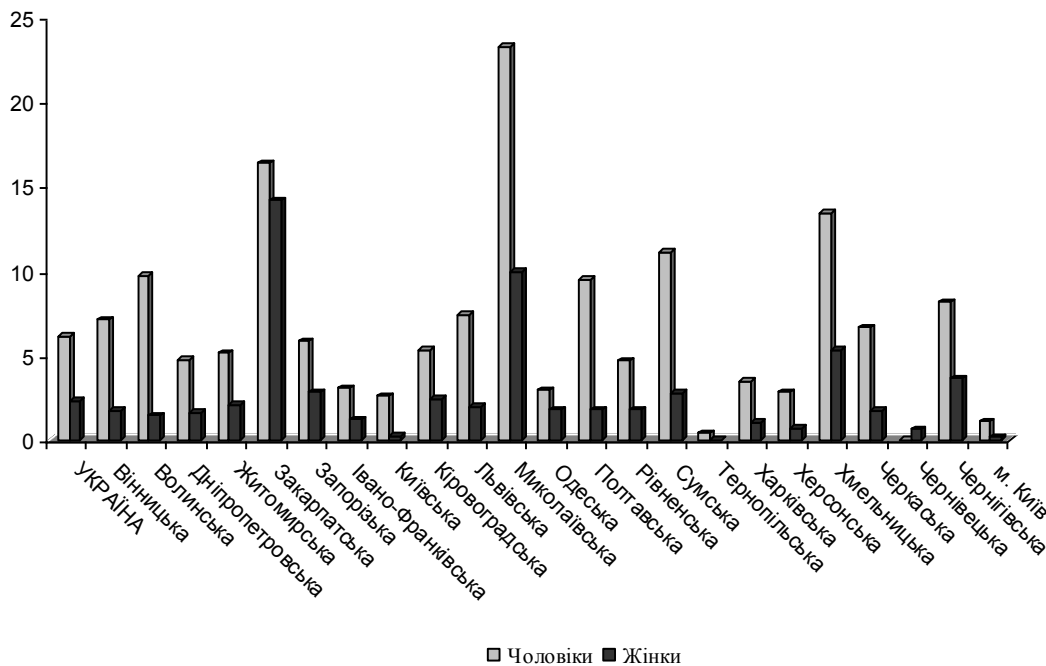

Рис. 5. Смертність чоловіків і жінок від алкогольної хвороби печінки в регіонах України, на 100 тис. населення, 2015 р.

Серед міського населення смертність від цієї патології дорівнювала 3,2 на 100 тис. населення. Найвищою вона була в таких областях, як Закарпатська (15,6 на 100 тис. населення), Миколаївська (11,9 на 100 тис. населення), Хмельницька (7,9 на 100 тис. населення), Сумська (6,5 на 100 тис. населення) та Волинська (4,8 на 100 тис. населення).

Рівень смертності від цієї патології серед

сільського населення був вищим, ніж серед міського, і становив 5,9 на 100 тис. населення. У Миколаївській області він склав 25,2 на 100 тис. населення, що більше ніж у 4 рази перевищувало рівень по Україні. Високий рівень смертності відмічався також у Закарпатській (15,0 на 100 тис. населення), Хмельницькій (10,6 на 100 тис. населення), Полтавській (7,8 на 100 тис. населення) та Сумській (6,8 на 100 тис. населення) областях (рис. 6).

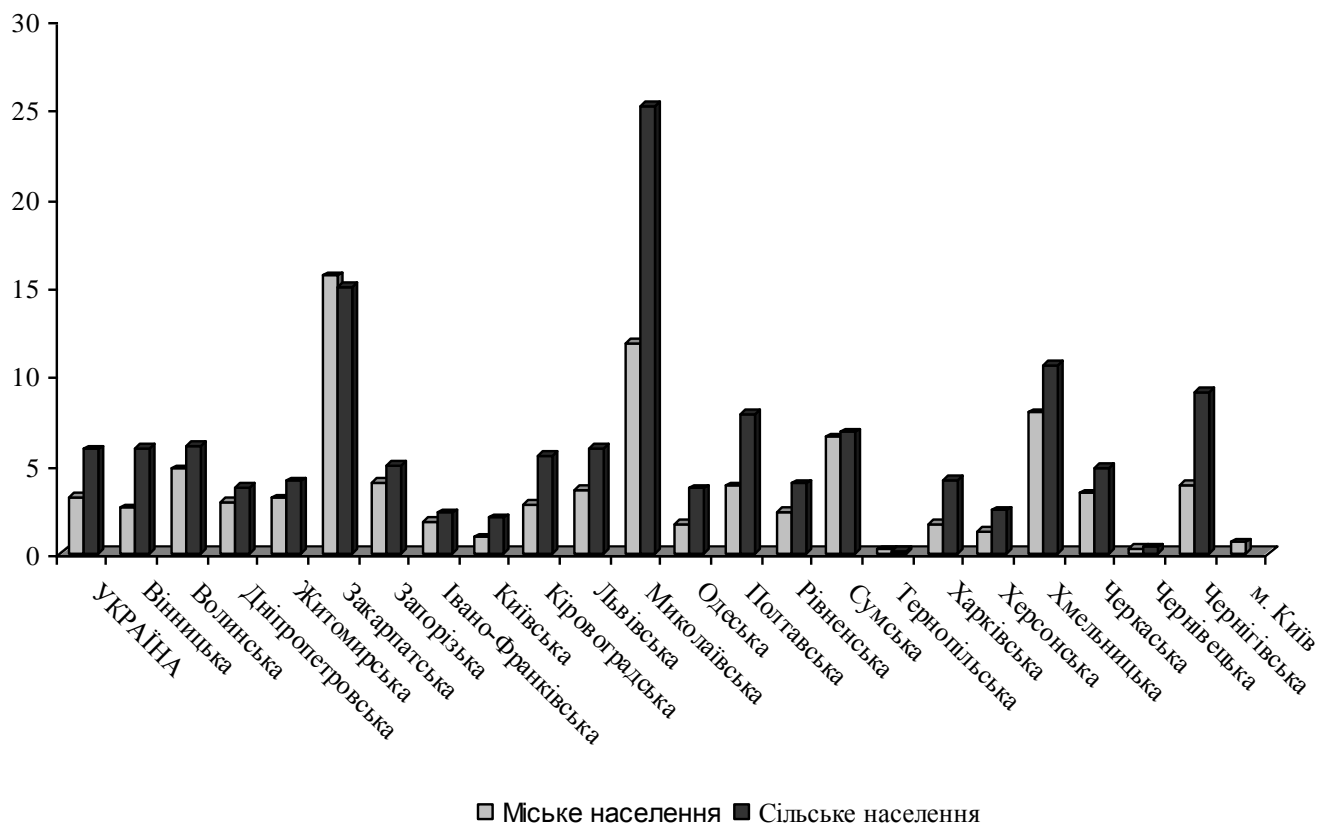

Рис. 6. Смертність міського і сільського населення від алкогольної хвороби печінки в регіонах України, на 100 тис. населення, 2015 р.

Висновки

У структурі причин смертності від хвороб органів травлення фіброз і цироз печінки та алкогольна хвороба печінки становлять 59,9% серед усього населення, серед чоловіків – 62,7%, серед жінок – 46,2%, серед міського населення – 58,2%, серед сільського населення – 63,2%.

Регіональні особливості смертності від фіброзу і цирозу печінки проявляються в тому, що найвищі рівні спостерігаються в Донецькій, Дніпропетровській, Київській, Одеській та Херсонській областях (48,2–36,1 на 100 тис. населення).

Смертність від алкогольної хвороби печінки посідає друге місце в структурі причин смерті від хвороб органів травлення і становить 7,4% (4,1 на 100 тис. населення) серед усього населення. Найвищий рівень відмічається в Миколаївській, Закарпатській,

Хмельницькій, Сумській та Чернігівській областях (16,1–5,7 на 100 тис. населення).

Смертність чоловіків вища за смертність жінок як від фіброзу і цирозу печінки, так і від алкогольної хвороби печінки, як серед міського, так і серед сільського населення. Найвищі рівні смертності спостерігаються в Дніпропетровській, Одеській, Миколаївській та Закарпатській областях.

Перспективи подальших досліджень

У подальшому слід дослідити зв'язок між факторами, що впливають на виникнення таких хвороб, як фіброз і цироз печінки та алкогольна хвороба печінки, та поширеністю зазначених хвороб у різних регіонах України.

Література

1. *Боровик С. П.* V З'їзд гастроентерологів України: підведення підсумків та рух уперед / С. П. Боровик. – 2014. – № 5 (103). – IX/X. – С. 24–26.
2. *Венская декларация о питании и неинфекционных заболеваниях в контексте политики «Здоровье – 2020».* – Копенгаген : Европейское региональное бюро ВОЗ, 2013 [Электронный документ]. – Режим доступа : http://www.euro.who.int/__data/assets/pdf_file/0006/234384/Vienna-Declaration-on-Nutrition-and-Noncommunicable-Diseases-in-the-Context-of-Health-2020-Rus.pdf. – По состоянию на 10 декабря 2013 г. – Название с экрана.
3. *Глобальный план действий по профилактике неинфекционных заболеваний и борьбе с ними на 2013–2020 гг.* – Женева : Всемирная организация здравоохранения, 2013 [Электронный документ]. – Режим доступа : http://apps.who.int/gb/ebwha/pdf_files/WHA66/A66_R10-ru.pdf, по состоянию на 10 декабря 2013 г. – Название с экрана.
4. *Здоровье – 2020: Основы европейской политики и стратегия для XXI века.* – Копенгаген : Европейское региональное бюро ВОЗ, 2013 [Электронный документ]. – Режим доступа : <http://www.euro.who.int/ru/publications/abstracts/health-2020.-a-european-policy-framework-and-strategy-for-the-21st-century>, по состоянию на 10 декабря 2013 г. – Название с экрана.
5. *Петрова С. В.* Державна політика України у сфері охорони здоров'я в контексті реформи медичного обслуговування [Електронний ресурс] / С. В. Петрова // Теорія та практика державного управління і місцевого самоврядування. – 2014. – № 2. – Режим доступу : http://nbuv.gov.ua/j-pdf/Ttpdu_2014_2_14.pdf. – Назва з екрана.
6. *Романюк Л. М.* Основні закономірності та тенденції поширеності ХОТ / Л. М. Романюк, Н. Є. Федчишин, С. Є. Шостак // Вісник соціальної гігієни та організації охорони здоров'я України. – 2013. – № 1 (55). – С. 49–52.
7. *Рынгач Н. Л.* Смертность от болезней органов пищеварения в Украине: что изменилось? / Н. Л. Рынгач // Демоскоп. – 2013. – № 567–568, 16–29 сентября.
8. *Сайт Державної служби статистики України* [Електронний документ]. – Режим доступу : http://ukrstat.org/uk/operativ/operativ2007/gdn/sns/dod_1_06.htm. – Назва з екрана.
9. *Шевчук П. Є.* Сучасні зрушення у регіональній диференціації смертності та тривалості життя в Україні / П. Є. Шевчук [Електронний документ]. – Режим доступу : <http://dspace.nbuv.gov.ua/bitstream/handle/123456789/8719/03-Shevchuk.pdf?sequence=1>. – Назва з екрана.
10. *European mortality database (MDB), WHO/Europe* [Electronic resource]. – Access mode : <http://data.euro.who.int/hfamdb>. – Title from screen.

Дата надходження рукопису до редакції: 15.11.2016 р.

Региональные особенности смертности населения Украины от фиброза и цирроза печени и алкогольной болезни печени

Л.А. Чепелевская, А.Н. Дзюба, В.В. Кручаниця

ГУ «Украинский институт стратегических исследований Министерства здравоохранения Украины», г. Киев, Украина

Цель – выявить региональные особенности смертности населения Украины от фиброза и цирроза и алкогольной болезни печени.

Материалы и методы. Исследование проведено по данным Государственной службе статистики Украины о смертности населения от фиброза и цирроза печени и алкогольной болезни печени по стати, типу поселения, регионам. В исследовании применены методы демографической, медицинской и математической статистики.

Результаты. Выявлен высокий уровень смертности от фиброза и цирроза печени в Днепропетровской, Одесской, Херсонской областях и высокий уровень смертности от алкогольной болезни печени в Николаевской, Закарпатской, Хмельницкой областях. Уровень смертности среди этих патологий выше у мужчин, чем у женщин, а также среди городских мужчин, чем среди сельских, а за смертностью от алкогольной болезни печени высший уровень среди сельского населения.

Выводы. Смертность мужчин была высшей смертности женщин, как от фиброза и цирроза печени, так и от алкогольной болезни печени, как среди городского, так и среди сельского населения, особенно в Днепропетровской, Одесской, Николаевской и Закарпатской областях.

Ключевые слова: смертность, фиброз и цирроз печени, алкогольная болезнь печени, пол, тип поселения, регион.

Regional features of population mortality caused by liver fibrosis and cirrhosis and alcoholic liver disease

L.A. Chepelevska, O.M. Dziuba, V.V. Kruchanytsia

PE “Ukrainian Institute of Strategic Researches MHC of Ukraine”, Kyiv, Ukraine

Purpose – to define regional features of population mortality in Ukraine that is caused by liver fibrosis and cirrhosis and alcoholic liver disease.

Materials and methods. The study was conducted on the base of the State statistics on mortality from liver fibrosis and cirrhosis and alcoholic liver disease by gender, type of settlement, by the regions. Demographic, medical and mathematical statistics methods were applied.

Results. The high level of mortality from liver fibrosis and cirrhosis was revealed in Dnipropetrovsk, Odesa, Kherson regions. The high mortality from alcoholic liver disease was revealed in Mykolaiv, Khmelnytsky, Transcarpathian regions. Mortality level among these pathologies is higher among men than among women, and also among urban males than among rural ones, and mortality level from alcoholic liver disease is higher among rural population.

Conclusions. The mortality rate among men is higher than that among women both from liver fibrosis and cirrhosis and from alcoholic liver disease, both among urban and rural population, especially in Dnipropetrovsk, Odesa, Mykolayiv and Transcarpathian regions.

Key words: mortality, liver fibrosis and cirrhosis, alcoholic liver disease, gender, type of settlement, region.

Відомості про авторів

Чепелевська Людмила Андріївна – д.мед.н., проф., завідувач відділу медико-демографічних досліджень ДУ «Український інститут стратегічних досліджень Міністерства охорони здоров'я України»; пров. Волго-Донський, 3, м. Київ, 02099, Україна.

Дзюба Олександр Миколайович – д.мед.н., проф., заступник директора з наукової роботи ДУ «Український інститут стратегічних досліджень Міністерства охорони здоров'я України»; пров. Волго-Донський, 3, м. Київ, 02099, Україна.

Кручаниця Василь Васильович – пошукувач ДУ «Український інститут стратегічних досліджень Міністерства охорони здоров'я України»; пров. Волго-Донський, 3, м. Київ, 02099, Україна.